

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ ПОЛІТИКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ У СУЧАСНИЙ ПЕРІОД ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ

THE GLOBALIZATION IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE SOCIO-ECONOMIC POLICY OF THE EUROPEAN STATES MODERN PERIOD OF EPIDEMIOLOGICAL THREATS

В умовах глобалізації останніх років, що безперервно наростала, епідеміологи прогнозували появу принципово нового захворювання та систематично попереджали про загрозу світових лідерів. Однак, це питання практично ніколи не стояло в центрі уваги національних політичних, економічних та соціальних систем. Глобальні пандемії не є такими частими явищами в порівнянні зі спалахами хвороб у національному масштабі, всі вони докладно описані, на їх основі розроблені заходи міжнародного реагування на глобальні пандемічні загрози.

Однак, у цей час глобальна картина еволюції пандемії захворювання COVID-19 не піддається традиційному аналізу індикаторами ВООЗ та Світового банку. Як правило, рівень захворюваності та швидкість поширення пандемії в окремо взятій країні безпосередньо пов'язані з набором показників рівня інвестицій у національну охорону громадського здоров'я, які у свою чергу прямо корелюють з рівнем економічного розвитку. Чим багатша країна, тим краще вона зберігає громадське здоров'я свого населення і тим краще протистійть епідеміологічним загрозам.

На сучасному етапі немає жодної загальноприйнятої методики або набору індикаторів, які могли б повноцінно описати еволюцію і масштаби спалаху різноманітних захворювань в окремо взятій країні. Крім того, боротьба з глобальними пандеміями також залежить від обміну інформацією між країнами та заходів контролю. Державні витрати на основні фонди системи охорони громадського здоров'я включають підтримку в цілому соціально-економічної політики, закладів охорони здоров'я, лабораторій, закупівель обладнання та інші супутні витрати.

Система охорони здоров'я, яка фінансується з держбюджету не в змозі покрити всі реальні потреби населення. Тому, населення змушене витрачати на лікування та підтримання свого здоров'я кошти з особистого бюджету. Обсяг коштів, що покриває розрив між індивідуальними потребами у послугах охорони громадського здоров'я та тими послугами, що покриває держава, у міжнародній практиці називається «витратами з власної кишені». На даний час галузь охорони здоров'я зустрілася з новими викликами, які необхідно враховувати при формуванні державної соціально-економічної політики.

Ключові слова: епідеміологічні загрози, соціально-економічна політика, пандемія

COVID-19, європейські країни, глобалізаційний вплив, сучасний етап.

In the context of growing globalization in recent years, epidemiologists, as well as risk management and crisis management experts have repeatedly put the threat of a global pandemic of a fundamentally new disease on the list of top risks in the world economy and regularly warned about this threat to world leaders. However, this issue has almost never been the focus of national political, economic and social systems. Global pandemics recorded in historical documents are not as common compared to national outbreaks, they are all described in detail, based on international measures to respond to global pandemic threats. However, at present, the global picture of the evolution of the COVID-19 pandemic is not subject to traditional analysis by WHO and World Bank indicators. As a rule, the level of morbidity and the rate of spread of a pandemic in a particular country are directly related to a set of indicators of the level of investment in national public health, which in turn is directly correlated with the level of economic development. The richer a country is, the better it maintains the public health of its population and the better it resists epidemiological threats.

At present, there is no generally accepted methodology or set of indicators that could fully describe the evolution and scale of the outbreak of various diseases in a particular country. And the main thing is to prove why the incidence and mortality rates from COVID-19 do not correlate with the economy. In addition, the fight against global pandemics also depends on the exchange of information between countries and control measures. Government expenditures on fixed assets of the public health system include support for the structure of health facilities, laboratories, procurement of equipment and other related costs.

As a rule, the public health system financed from the state budget is not able to cover all the real needs of the population. Therefore, the population is forced to spend money from the personal budget for treatment and maintenance of their health. The amount of funds that covers the gap between individual needs for public health services and those covered by the state, in international practice is called "out-of-pocket costs". At present, public health care has faced new challenges that need to be taken into account in shaping public socio-economic policy. **Key words:** epidemiological threats, socio-economic policy, COVID-19 pandemic, European countries, globalization impact, current stage.

УДК 351.84:35.072.2:342.5 (477)
DOI <https://doi.org/10.32843/rma2663-5240-2022.28.25>

Харченко Д.О.

к. наук з держ. упр.,
старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Постановка проблеми у загальному вигляді з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема ефективності в охороні громадського здоров'я є особливо

актуальною, оскільки розвинені країни витрачають на неї значні кошти на рівні як держави, так і окремих громадян. Незважаючи на заходи, наростання захворюваності на фоні тенденцій

розвитку охорони здоров'я до пандемії свідчить про наявність проблем з доступністю соціальної та медичної допомоги. У зв'язку з цим необхідне знаходження балансу між громадською охороною здоров'я та наданням індивідуальних медичних послуг, лікуванням хронічних та інфекційних захворювань.

Актуальною є розробка нової моделі охорони громадського здоров'я, у тому числі з урахуванням процесів цифрової охорони громадського здоров'я, що прискорилися в період пандемії. Стан здоров'я суспільства є важливою характеристикою людського потенціалу, тому його охорона посідає важливе місце у державній політиці [3]. Саме в цьому контексті ставиться питання про ефективну охорону громадського здоров'я, тобто створення соціально-економічної політики, яка забезпечить оптимальну віддачу щодо збереження та примноження здоров'я населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Пандемія COVID-19 крім глобальної епідеміологічної загрози, надає ширший вплив на суспільство та економіку. З точки зору ефективності дослідниками вже давно ставиться питання, що екстрена мобілізація може коштувати для країн світу значно дорожче, ніж загальні витрати на охорону здоров'я. Слід зазначити, хоча засоби боротьби з пандемією включають стандартний набір, дослідження показують, що, безумовно, країни, приймаючи їх, враховували особливості їх соціально-економічного розвитку.

Пандемія COVID-19 показала, що системи охорони здоров'я у світі виявилися не готовими до масштабної загрози громадському здоров'ю, причому незалежно від інших показників їх розвитку [4]. Національна безпека у сфері охорони здоров'я практично не була забезпечена і жодна країна світу не була повністю готова до пандемії. Це свідчить про те, що, незважаючи на загальний рівень розвитку охорони здоров'я, потрібні спеціальні дії, щоб забезпечити його успішне функціонування в період серйозних епідеміологічних загроз.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Сьогодні існує потреба акцентувати, що системи охорони здоров'я у світі виявилися не готовими до пандемічних викликів, причому незалежно від загальних показників охорони громадського здоров'я. Це ставить на порядок денний необхідність вживання спеціальних заходів, розробки на основі накопиченого досвіду планів боротьби з епідеміями, розвиток системи охорони громадського здоров'я з урахуванням потенціалу розширення

в умовах можливого різкого зростання інфекційної захворюваності.

Пандемія COVID-19 стала одним із найбільш серйозних викликів системі охорони громадського здоров'я в новому столітті, отже існує необхідність узагальнення підсумків та наслідків пандемії, у тому числі з точки зору її впливу на системи охорони громадського здоров'я та їх роль у боротьбі з її поширенням. Необхідно детально розглянути два аспекти, які набувають особливо важливого значення в період пандемії, а саме готовність системи охорони громадського здоров'я до глобальних епідеміологічних загроз та забезпечення доступності медичної допомоги.

Мета статті полягає в обґрунтуванні реформування державної соціально-економічної політики у сфері громадського здоров'я у період епідеміологічних загроз внаслідок глобалізаційного впливу пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Пандемія COVID-19 стала приводом для осмислення цілей та завдань сучасних систем охорони здоров'я, а заходи, що вживаються державами в епоху сучасної пандемії, матимуть як короткостроковий характер, так і вплинуть на її майбутнє. Державна соціально-економічна політика в період пандемії включила адміністративні заходи, що встановлюються урядами на шляху розповсюдження інфекції у вигляді заборони в'їзду на територію, ізолювання громадян на карантинному режимі, скасування масових заходів, додаткових противірусних вимог.

Важливими також є підтримка населення та бізнесу, з тим щоб зберегти доходи населення та зайнятість, запобігти зростанню бідності та ліквідації бізнесу. Стосовно охорони громадського здоров'я це означає ступінь, в якому внесок у систему охорони громадського здоров'я у вигляді витрат та інших ресурсів використовується для досягнення максимального ефекту, забезпечення результатів та досягнення цілей системи охорони громадського здоров'я. Тому важливо, наскільки правильно витрачаються ресурси, що виділяються в плані забезпечення здоров'я населення.

Якщо ресурси, які суспільство виділяє на охорону громадського здоров'я обмежені, а потреби у медичній допомозі не знижуються, ставиться завдання отримати максимально можливий результат від вкладених коштів. Одна із серйозних методологічних проблем полягає у розробці конкретних показників оцінки ефективності системи охорони здоров'я [6]. Це з тим, що в охороні громадського здоров'я часто буває досить важко визначити прямий

зв'язок між внеском і результатом. Водночас, система охорони здоров'я далеко не завжди має можливість впливати на багато з цих детермінантів, але й виділити окремо їх внесок у здоров'я громадян теж проблематично.

Тому, будь-який показник ефективності оцінки власне системи охорони здоров'я має враховувати вплив соціальних детермінантів здоров'я на результати, що вимірюються, а новим викликом для охорони громадського здоров'я стала пандемія пандемії COVID-19. Вона не лише загострила низку проблем, вирішення яких необхідне для забезпечення здоров'я населення, а й порушила нові питання, пов'язані з необхідністю швидкої мобілізації в умовах змін епідеміологічної ситуації. Системи охорони здоров'я опинилися на вістрі боротьби з пандемією, і стало очевидно, що після закінчення неминуче постає питання, як змінити охорону громадського здоров'я для того, щоб забезпечити готовність до екстрених ситуацій.

Постало питання і про роль міжнародного співробітництва та міжнародних організацій, насамперед Всесвітньої організації охорони здоров'я. Співробітництво ознаменувало певне зрушення у підходах – від визначення простого переліку хвороб до обліку всіх небезпек, від стримування на кордонах до стримування біля джерела хвороби, від заздальгідь певних заходів охорони громадського здоров'я до заходів у відповідь, адаптованих до конкретної події. Роль ВООЗ у ході пандемії неодноразово критикувалася як експертної спільноти, однак це не призвело до повного заперечення значення міжнародної координації та кооперації у питаннях, включаючи вироблення рекомендацій на основі аналізу досвіду країн.

Багато фахівців сходяться на думці, що ВООЗ необхідно надати більше ресурсів та стабільне фінансування, а також розширити її повноваження, щоб забезпечити посилення керівної та координуючої ролі. Було прийнято спеціальне рішення Європейського парламенту про серйозні транскордонні загрози здоров'ю, що передбачає облік та моніторинг біологічних, хімічних та екологічних ризиків для громадського здоров'я, планування готовності до надзвичайних ситуацій та реагування на них, забезпечення взаємодії між різними секторами систем охорони здоров'я.

Коли почалася пандемія COVID-19, всередині європейських країн виникли складнощі у взаємодії та взаємодопомозі між країнами-членами, недоліки зі стримування пандемії COVID-19 на загальноєвропейському рівні та зокрема інститути ЄС недооцінили серйозність кризової ситуації, що склалася в цій країні [1]. Початкова реакція на загальноєвропейському

політичному рівні показала ігнорування наявних доказів та відсутність загального плану дій та комунікаційної стратегії, регулювання таких питань, як спільне використання необхідного обладнання, включаючи засоби індивідуального захисту.

Міжнародний валютний фонд надає екстрену фінансову допомогу країнам, які постраждали від пандемії, забезпечуючи їх медичним обладнанням, масками та респіраторами. На даний час порушується питання про вдосконалення системи державного санітарно-епідеміологічного нагляду з урахуванням досвіду боротьби з новою інфекцією для захисту громадян від загроз епідеміологічного характеру та мінімізації економічних втрат від поширення інфекційних захворювань. Для цього розробляються заходи щодо вдосконалення лабораторної та наукової бази, розвитку міжнародного співробітництва та кадрового потенціалу, створення цифрової інфраструктури.

Передбачається можливість створення спеціального аналітичного центру з моніторингу та розробки епідеміологічних прогнозів на основі нових моделей оцінки епідеміологічних ризиків. Крім того, до підвищення готовності системи охорони здоров'я та надання медичної допомоги в умовах епідемій включають розробку мобілізаційних планів дій в умовах епідемії, створення резервів медичного персоналу, ліжкового фонду, матеріальних запасів, медичних виробів та медичного обладнання. Пандемія показала важливість розробки життєздатних планів боротьби з епідеміями з урахуванням отриманого досвіду, розвиток системи охорони здоров'я з урахуванням потенціалу розширення в умовах можливого різкого зростання інфекційної захворюваності.

Необхідна працююча методика взаємодії різних державних та громадських структур для реагування на проблему, що виникає, в будь-якій точці країни максимально оперативно. Проте, її практична реалізація неминуче зіткнеться з об'єктивними складнощами, а охорона громадського здоров'я уособлює систему, в якій є об'єктивні обмеження за пропозицією, зумовлені медичною інфраструктурою, що склалася, і складно передбачуваним рівнем потреби, особливо якщо йдеться про спалахи інфекційних захворювань.

Пандемія COVID-19 проблему забезпечення доступу населення до необхідної діагностичної та лікувальної допомоги [2]. Органам публічної влади було виділено кошти на розробку засобів діагностики, закупівлю додаткових автомобілів швидкої допомоги, додаткові стимулюючі виплати медичним працівникам, які працюють із хворими, громадському руху волонтерів.

У період пандемії прискорився процес впровадження в діяльність медичних установ цифрових рішень та даних для покращення надання медичної допомоги, забезпечення догляду та спостереження за пацієнтами.

Поки що недостатньо офіційних статистичних даних, щоб детально проаналізувати ситуацію, котра склалася в період пандемії COVID-19 з доступністю медичної допомоги, однак європейський досвід показує, що в період пандемії тенденції обмеження доступності швидше продовжилися. За даними ВООЗ, найбільш поширеною причиною припинення або скорочення обсягу планової допомоги стало зниження можливостей для пересування та нестача медичного персоналу через його мобілізацію на боротьбу з пандемією COVID-19, а також брак ліків, діагностичного обладнання.

Проблемою стала і нестача не тільки необхідного обладнання та лікарських засобів, але також засобів індивідуального захисту та дезінфекції. Інша тенденція пов'язана зі збільшенням особистих виплат населення за нерозвиненості механізмів передоплати, причому подібні виплати визнаються світовою спільнотою як найбільш регресивна форма фінансування охорони здоров'я, що обмежує її доступність. На цьому фоні відбувається збільшення частки платних медичних послуг у загальному обсязі платних послуг, що надаються населенню [5]. Серйозний вплив пандемія має на мікрорівні системи охорони здоров'я, тобто на фінансове становище медичних організацій та сектор надання платних послуг.

Фінансові проблеми в медичних інституціях накопичувалися до пандемії, неодноразово відзначався низький рівень медичних тарифів на фоні недофінансування з боку місцевої влади. В умовах обмежувальних заходів до цього додалися втрати від зниження обсягів планової допомоги, включаючи диспансеризацію, а також платних послуг за необхідності збільшення витрат на перепрофілювання роботи в умовах пандемії. Враховуючи тренд на зростання платності медичної допомоги до пандемії в умовах зниження доходів населення та обмеження сектора платних послуг очікується збереження проблем доступності медичної допомоги і в період її розвитку.

Формулювання висновків і перспектив подальших досліджень в даному напрямку. Пандемія COVID-19 поставила перед соціально-економічною політикою низку питань, які доведеться вирішувати задля створення ефективної системи охорони здоров'я. Європейські країни зробили низку заходів щодо підтримки охорони здоров'я, однак, зараз необхідне переосмислення його ролі

у підтримці здоров'я людського потенціалу. При цьому охорона громадського здоров'я може стати новим локомотивом зростання економіки, здатним прискорити її розвиток як галузь. На фоні активізації в умовах пандемії процесів цифровізації охорони громадського здоров'я постало питання про її реальні цілі та завдання, їх доступність і якість.

Очевидно, що необхідна розробка нової моделі системи охорони здоров'я, яка б ув'язала всі аспекти розвитку охорони громадського здоров'я з урахуванням повсюдного поширення цифрових технологій. Тим більше що пандемія COVID-19 виявила складні протиріччя між необхідністю забезпечити як громадське здоров'я громадян, так і розвиток економіки. Крім того, ситуація, що склалася, показала важливість створення методологічно вивіреної системи статистичного обліку в охороні громадського здоров'я, яка стане надійною основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Комісаренко С.В. Полювання вчених на коронавірус SARS-COV2, що викликає COVID-19: наукові стратегії подолання пандемії. *Вісник НАН України*. 2020. № 8.
2. Лопушинський І.П., Бондарева Л.В. Механізми запобігання та протидії поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19 на регіональному рівні (на прикладі Херсонської області). *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління: електронне наукове видання: збірник*. 2021. № 1 (13). Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 178-190.
3. Обновленная стратегия борьбы с COVID-19. Всемирная организация охорони здоров'я (ВООЗ). 2020. 14 апр. URL: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus2019/strategies-plans-and-operations> (дата звернення: 02.12.2021).
4. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (дата звернення: 12.12.2021).
5. Парубчак І.О., Радух Н.Б. Реалізація державної політики у галузі охорони здоров'я в період викликів пандемії COVID-19 в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. № 3.Т. 32 (71). С. 42-46.
6. Ситник Т. І. Механізми реалізації державної соціально-економічної політики щодо формування громадського здоров'я на етапі суспільних трансформацій в Україні. *Вісник національного університету цивільного захисту України. Державне управління*. 2019. Вип. 1 (10). URL: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/13406/1/Cytnyk2019.pdf> (дата звернення: 11.12.2021).
7. Талалаєв К.О., Козишкурт О.В., Лебедюк М.М., Голубятніков М.І., Пучкова Г.В. Проблемні питання епідемічного процесу деяких соціально небезпечних хвороб в Одеській області. *Одеський медичний журнал*. 2018. № 4. С. 5-11.